

Conselleria de Turisme, Cultura i Esport

RESOLUCIÓ de 20 de febrer de 2012, de la Conselleria de Turisme, Cultura i Esport, per la qual s'incoa l'expedient de declaració de Bé d'Interès Cultural Immaterial a favor dels espectacles taurins «les corregudes de bous» i els festejos taurins tradicionals «els bous al carrer» en tot l'àmbit territorial de la Comunitat Valenciana. [2012/1687]

L'article 12 de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana assenyala que correspon a la Generalitat vetlar per la protecció i la defensa de la identitat i dels valors i interessos del poble valencià i pel respecte de la diversitat cultural de la Comunitat Valenciana i del seu patrimoni històric.

Vist l'Acord del Consell de 5 de març de 2010, en què es va acordar autoritzar l'inici de la tramitació del corresponent procediment de declaració de BIC a favor dels espectacles taurins «les corregudes de bous» i els festejos taurins tradicionals «els bous al carrer» en l'àmbit territorial de la Comunitat Valenciana.

En l'esmentat acord es manifesta que la festa dels bous està considerada com la festa nacional per antonomàsia, basant-se en la gran tradició i afició que hi ha a Espanya, i que en l'àmbit de la Comunitat Valenciana la festa dels bous, en qualsevol de les seues modalitats, festejos taurins tradicionals «bous al carrer» o «les corregudes de bous», han adquirit un gran arrelament al llarg dels segles.

En este sentit, el Consell sempre s'ha proclamat defensor de les tradicions i la cultura valencianes i, en conseqüència, ha adoptat les mesures necessàries per a garantir-ne la conservació.

De conformitat amb el que disposa el preàmbul de la Llei 4/1998, d'11 de juny, de la Generalitat, del Patrimoni Cultural Valencià, el patrimoni cultural valencià és una de les principals senyes d'identitat del poble valencià. Els béns que l'integren constitueixen un llegat patrimonial d'incalculable valor, la conservació i l'enriquiment del qual correspon a tots els valencians, i especialment a les institucions i als poders públics que els representen.

Atés el que disposa l'article 27 de la Llei de la Generalitat Valenciana 4/1998, d'11 de juny, del Patrimoni Cultural Valencià, la Conselleria de Turisme, Cultura i Esport resol:

Primer

Incoar l'expedient de declaració com a Bé d'Interès Cultural Immaterial a favor dels espectacles taurins «les corregudes de bous» i els festejos taurins tradicionals «els bous al carrer» en l'àmbit territorial de la Comunitat Valenciana.

Segon

De conformitat amb els articles 28 i 45 de la Llei de la Generalitat Valenciana 4/1998, d'11 de juny, del Patrimoni Cultural Valencià, determinar els valors del bé que justifiquen la declaració, descriure els detalls que en permeten la identificació precisa, definir-ne l'àmbit espacial i temporal en l'annex que s'adjunta a la resolució, i fixar les normes de protecció del bé, establint com a mesura de protecció que la Generalitat vetlarà pel normal desplegament i pervivència d'esta manifestació cultural i que tutelarà la conservació dels seus valors tradicionals. Qualsevol canvi que excedisca el normal desplegament dels elements que formen esta manifestació cultural haurà de comunicar-se a la direcció general competent en matèria de patrimoni cultural per a, si és el cas, procedir a l'autorització administrativa i la consegüent modificació de la present declaració.

De la mateixa manera, les administracions públiques fomentaran la difusió d'este bé, en garantiran l'estudi i la documentació amb criteris científics, i incorporaran els testimonis disponibles a suports materials que en garantisquen la pervivència.

Tercer

En compliment del que preceptua l'article 27.3 de la Llei 4/1998, d'11 de juny, del Patrimoni Cultural Valencià, notificar la present resolució als interessats, així com comunicar-la al Registre General de Béns d'Interès Cultural per a fer-ne l'anotació preventiva.

Conselleria de Turismo, Cultura y Deporte

RESOLUCIÓN de 20 de febrero de 2012, de la Conselleria de Turismo, Cultura y Deporte, por la que se incoa expediente de declaración de Bien de Interés Cultural Inmaterial, a favor de los espectáculos taurinos «las corridas de toros» y los festejos taurinos tradicionales «els bous al carrer» en todo el ámbito territorial de la Comunitat Valenciana. [2012/1687]

El artículo 12 del Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana señala que corresponde a la Generalitat velar por la protección y defensa de la identidad y los valores e intereses del pueblo valenciano y el respeto a la diversidad cultural de la Comunitat Valenciana y su patrimonio histórico.

Visto el Acuerdo del Consell de 5 de marzo de 2010, en el que se acordó autorizar el inicio de la tramitación del correspondiente procedimiento de declaración de BIC a favor de los espectáculos taurinos «las corridas de Toros» y los festejos taurinos tradicionales «Els bous al carrer» en el ámbito territorial de la Comunitat Valenciana.

En dicho acuerdo se manifiesta que, la fiesta de los toros está considerada como la fiesta nacional por antonomasia, en base a la gran tradición y afición que existe en España, y que en el ámbito de la Comunitat Valenciana, la fiesta de los toros, en cualquiera de sus modalidades, festejos taurinos tradicionales «bous al carrer», o bien las corridas de toros, han adquirido un gran arraigo a lo largo de los siglos.

En este sentido, el Consell siempre se ha proclamado defensor de las tradiciones y la cultura valenciana y, en consecuencia, ha adoptado las medidas necesarias para garantizar la conservación de las mismas.

De conformidad con lo dispuesto en el preámbulo de la Ley 4/1998 de 11 de junio, de la Generalitat, del Patrimonio Cultural Valenciano, el patrimonio cultural valenciano es una de las principales señas de identidad del pueblo valenciano. Los bienes que lo integran constituyen un legado patrimonial de incalculable valor, cuya conservación y enriquecimiento corresponde a todos los valencianos, y especialmente a las instituciones y a los poderes públicos que los representan.

Considerando lo que dispone el artículo 27 de la Ley de la Generalitat Valenciana 4/1998, de 11 de junio, del Patrimonio Cultural Valenciano, la Conselleria de Turismo, Cultura y Deporte, ha resuelto:

Primero

Incoar expediente de declaración como Bien de Interés Cultural Inmaterial a favor de los espectáculos taurinos «las corridas de toros» y los festejos taurinos tradicionales «els bous al carrer» en el ámbito territorial de la Comunitat Valenciana.

Segundo

De conformidad con los artículos 28 y 45 de la Ley de la Generalitat Valenciana 4/1998, de 11 de junio, del Patrimonio Cultural Valenciano, determinar los valores del bien que justifican la declaración, describir los detalles que permitan su precisa identificación, definir el ámbito espacial y temporal, en el anexo que se adjunta a la resolución, y fijar las normas de protección del bien, estableciéndose como medida de protección que la Generalitat velará por el normal desarrollo y la pervivencia de esta manifestación cultural y tutelarà la conservación de sus valores tradicionales. Cualquier cambio que exceda el normal desarrollo de los elementos que forman esta manifestación cultural deberá comunicarse a la dirección general competente en materia de patrimonio cultural, para, en su caso, su autorización administrativa y consiguiente modificación de la presente declaración.

Del mismo modo las administraciones públicas fomentarán la difusión de este bien, garantizarán su estudio y documentación con criterios científicos, e incorporaran los testimonios disponibles a soportes materiales que garanticen su pervivencia.

Tercero

En cumplimiento de lo preceptuado en el artículo 27.3 de la Ley 4/1998, de 11 de junio, del Patrimonio Cultural Valenciano, notificar la presente resolución a los interesados, así como comunicarla al Registro General de Bienes de Interés Cultural para su anotación preventiva.

Quart

Publicar la present resolució amb el seu annex en el *Diari Oficial de la Comunitat Valenciana* i en el *Boletín Oficial del Estado*.

Cosa que es fa pública als efectes oportuns.

València, 20 de febrer de 2012.— La consellera de Turisme, Cultura i Esport: Lola Johnson Sastre.

ANNEX

I. Dades sobre el bé objecte de declaració

1.1. Introducció

Els espectacles taurins «les corregudes de bous» i els festejos tradicionals «els bous al carrer» són una manifestació festivocultural que forma part del patrimoni singular d'Espanya i del nostre territori autònom. Estos espectacles amb animals braus són una característica singular dels països de cultura hispànica. Esta especial manifestació cultural presenta diferents plans que ens permeten fonamentar la seua declaració com a Bé d'Interés Cultural a la Comunitat Valenciana.

La Comunitat Valenciana és, en estos moments, la zona d'Espanya on més festes de bous se celebren. Les dades reflectixen clarament que el nostre territori lidera la classificació de festejos taurins, per davant d'altres comunitats autònomes on, igualment, els espectacles amb bous estan molt arrelats. Són els festejos populars, «els bous al carrer», els que li atorguen el lideratge, formant part indefugible de les celebracions populars de la Comunitat Valenciana. La densitat i distribució territorial d'estos festejos demostren una uniformitat festiva que arriba a tots els racons de la Comunitat. Si a tot això unim l'antiguitat de l'arrelament popular d'estes festes, resulta evident que ens trobem en una zona on el bou forma part de la cultura, la tradició i la idiosincràsia valencianes.

Les raons singulars que motiven la protecció del bé es basen, per tant, en l'acreditació de la tradició i l'arrelament de la festa dels bous, determinat per la seua antiguitat en el temps i per la seua difusió en el territori de la Comunitat Valenciana.

Els espectacles taurins estan lligats generalment a una celebració social; són, per tant, un acte festiu i de trobada, amb uns components antropològics, històrics i culturals similars a qualsevol altre acte festiu de caràcter pagà o religiós. És a dir, la participació dels valencians de manera tan massiva en este tipus de festejos taurins els converteix en un objecte de consideració als efectes de protecció i declaració com a patrimoni immaterial, igual que un altre tipus de festes populars.

A més de la massiva participació dels valencians en esta categoria de celebracions, estos mateixos actes es mostren i es practiquen en forma d'espectacle, però també de ritu. Les corregudes de bous són una festa, una representació caracteritzada per una sèrie d'elements rituals establits per regles centenàries. Esta demostració singular, la qual pren determinades reminiscències teatrals (introducció, nuc i desenllaç), configura una narrativa concreta i estandarditzada, dirigida a mesurar la dominació de l'home respecte de l'animal. En este sentit, resulta obvi que les corregudes de bous tenen antecedents històrics que es remunten a l'antiguitat. Ací rau la seua importància i riquesa, ja que són poques les manifestacions culturals actuals que evoquen amb tanta semblança l'ancestral tradició dels antics jocs entre l'home i el seu domini de l'animal. Amb independència de la diferent narrativa o història, este espectacle no difereix d'altres múltiples manifestacions festives o culturals. Com en estos casos, en els bous, cada personatge, cada element, cada actuació, cada senyal té un significat concret en el desplegament de la funció, del ritu, i apareixen en escena de forma reglada i ordenada. Este orde, esta manera de procedir, esta manera de mostrar, s'ha originat a través de la història i és reconoscible per tots els que la practiquen i assistixen a la seua celebració.

Al voltant del ritu, i entorn d'esta manifestació cultural, els espectacles taurins generen una sèrie de relacions i sinergies que no es produïxen en altres rituals, com es donen entre el món dels bous i les arts generant una important producció artística i cultural en què destaquen els cartells de bous, gènere únic, i una iconografia taurina.

1.2. Denominació

Els espectacles taurins «les corregudes de bous» i els festejos taurins tradicionals «els bous al carrer» a la Comunitat Valenciana.

Cuarto

Publicar la presente resolución con su anexo en el *Diario Oficial de la Comunitat Valenciana* y en el *Boletín Oficial del Estado*.

Lo que se hace público a los efectos oportunos.

Valencia, 20 de febrero de 2012.— La consellera de Turismo, Cultura y Deporte: Lola Johnson Sastre.

ANEXO

I. Datos sobre el bien objeto de declaración

1.1 Introducción

Los espectáculos taurinos «las corridas de toros» y los festejos tradicionales «els bous al carrer», son una manifestación festiva-cultural que forma parte del acervo singular de España y de nuestro territorio autónomo. Estos espectáculos con reses bravas son una característica singular de los países de cultura hispànica. Esta especial manifestación cultural presenta diferentes planos que nos permiten sustentar su declaración como bien de interés cultural en la Comunitat Valenciana.

La Comunitat Valenciana es, en estos momentos, la zona de España donde más fiestas de toros se efectúan, los datos reflejan claramente que nuestro territorio lidera la clasificación de festejos taurinos, por delante de otras Comunidades Autónomas donde, igualmente, los espectáculos con toros están muy arraigados. Son los festejos populares, «els bous al carrer», los que le otorgan el liderato, formando parte insoslayable de las celebraciones populares de la Comunitat Valenciana. La densidad y distribución territorial de estos festejos demuestran una uniformidad festiva que llega a todos los rincones de la Comunitat. Si a ello unimos la antigüedad del arraigo popular de estas fiestas, resulta evidente que nos hallamos en una zona donde el toro forma parte de la cultura, tradición e idiosincrasia valenciana.

Las razones singulares que motivan la protección del bien se basan pues, en la acreditación de la tradición y el arraigo de la fiesta de los toros, que viene determinada por su antigüedad en el tiempo y por su difusión, en el territorio de la Comunitat Valenciana.

Los espectáculos taurinos están ligados por lo general a una celebración social, es por tanto un acto festivo y de encuentro, con similares componentes antropológicas, históricas y culturales a cualquier otro acto festivo de carácter pagano o religioso. Es decir, la participación de los valencianos de forma tan masiva en este tipo de festejos taurinos los convierte en objeto de consideración a efectos de protección y declaración de patrimonio inmaterial, al igual que otro tipo de fiestas populares.

Además de la masiva participación de los valencianos en este tipo de actos, estos mismos se muestran y se practican en forma de espectáculo, pero también de ritu. Las corridas de toros son una fiesta, una representación caracterizada por una serie de elementos rituales establecidos por reglas centenarias. Este demostración singular, que toma ciertas reminiscencias teatrales (introducción, nudo y desenlace), configura una narrativa concreta y estandarizada, dirigida a calibrar la dominación del hombre al animal. En este sentido, resulta obvio que las corridas de toros tienen antecedentes históricos que se remontan a la antigüedad. Ahí radica su importancia y riqueza, ya que son pocas las manifestaciones culturales actuales que evocan con tanta semejanza la ancestral tradición de los antiguos juegos entre el hombre y su dominio hacia el animal. Con independencia de la diferente narrativa o historia, este espectáculo no difiere de múltiples manifestaciones festivas o culturales. Como en estos casos, en los toros, cada personaje, cada elemento, cada actuación, cada señal tiene un significado concreto en el desarrollo de la función, del ritu y aparecen en escena de forma reglada y ordenada. Este orden, esta forma de proceder, esta manera de mostrar, se ha originado a través de la historia, y es reconocible por todos los que la practican y asisten a su celebración.

Alrededor del ritu, y entorno a esta manifestación cultural, los espectáculos taurinos generan una serie de relaciones y sinergias que no se producen en otros rituales, como se da entre el mundo de los toros y las artes, generando una importante producción artística y cultural destacando los carteles de toros, género único, y una iconografía taurina.

1.2. Denominación

Los espectáculos taurinos «las corridas de toros» y los festejos taurinos tradicionales, «els bous al carrer» en la Comunitat Valenciana.

1.3. Localitat

Poblacions de la Comunitat Valenciana.

1.4. Descripció del bé

Les cròniques i referències històriques moltes vegades es fonen i convergixen tant en «corregudes de bous» com en festejos tradicionals de «bous al carrer». Resulta convenient iniciar-ne una diferenciació als efectes de l'exposició. No obstant això, tant els uns com els altres són, sobretot en els seus inicis, part d'un mateix tot ja que ambdós modalitats d'espectacles eren moltes vegades causa i conseqüència d'una celebració.

1.4.1. Espectacles taurins «les corregudes de bous»

Els espectacles taurins es classifiquen en corregudes de bous o de jònes, celebrades en places de bous permanents o habilitades temporalment per a això. Si l'animal que es juga en la plaça no passa de tres anys, els encarregats del seu toreig i mort seran els anomenats torejadors de jònes, toreros encara en període de formació i que es van fent i assaonant amb este tipus d'antagonistes abans d'estar preparats per a enfrontar-se a un bou –considerat com a tal el bou de quatre anys complits i un pes mínim determinat–, sent la mecànica d'estes funcions semblant a la d'una correguda de bous.

Les corregudes de bous, són un art viu i formen part d'una cultura ancestral. El que en el seu origen va ser una cerimònia per a un sacrifici, ha acabat sent un acte festiu i sempre multitudinari, en el qual l'home, el torero, gràcies al total domini d'una tècnica específica, sotmet la força bruta i crea una obra d'art –una espècie de ballet en què la possibilitat de la tragèdia real plana durant tota la seua execució.

La correguda, tal com hui es coneix –el toreig de sis bous executat per tres toreros, als quals corresponen dos bous per cap–, es dividix en tres terços, al llarg dels quals, i segons les condicions que mostre l'animal, el torero va modelant una obra que culmina amb la mort del bou.

En el primer terç, anomenat també de vares, s'observen les qualitats que exhibix el bou: la seua força, la seua casta, la seua bravura, etc. Per a comprovar-ne el nivell de bravura, se l'enfronta al picador; la seua brega amb el peto protector del cavall ha de ser ferma, sense dubtes, sense cabotejar, estrenyent els renyons i sense voler abandonar la lluita. Un dels moments més bells d'una correguda té lloc quan el torero trau el bou d'eixa lluita i executa rítmics i compassats moviments amb el seu capot: les passades.

El segon terç servix perquè l'animal es repose d'aquella lluita amb els cavalls; és el terç de les banderilles, i en el mateix els banderillers –subalterns a les ordres del torero encarregat del toreig i de la mort d'eixe bou– col·loquen, en la part alta de la tos del bou, tres parells de banderilles amb les quals es pretén revifar el bou.

Durant la tercera i última part, el terç de la mort, el matador du a terme el que es coneix com a faena de muleta –actualment la més important i la més valorada– en què amb gràcils, subtils i poc estridents compassos va fent que l'animal se sotmeta al dictat de la ferramenta de la qual es val, la muleta, la qual mai ha de ser envestida ni enganxada, i brandada tant amb lentitud i tremp com amb fèrria fermesa. La faena de muleta no té una duració de més de deu minuts i en eixe espai de temps el torero ha d'expressar el seu domini sobre el seu oponent a base de coneixements, creativitat i sentiment, creant en el públic espectador un clima de sensibilitat que es manifesta amb la concessió de premis sempre que l'estocada amb la qual posa fi a la seua obra siga correctament executada.

La història de la tauromaquia a la Comunitat Valenciana camina paral·lelament a la de la resta d'Espanya. No hi ha cap singularitat que la caracteritze respecte al que ha sigut el seu desenrotllament general al llarg dels segles al nostre país.

La tauromaquia és fruit d'una evolució que comença, en la seua concepció moderna, entre els segles XVII i XVIII, i que s'ha anat completant, enriquint i perfeccionant al llarg d'estos últims 300 anys.

No obstant això, la relació entre el bou i l'home és molt més antiga. Una antiguitat els començaments de la qual són molt difícils de precisar per la falta de documents escrits que ho testifiquen. Que el bou ha atret sempre els hòmens és un fet constatable. D'ell s'admira la seua força, la seua estampa, la seua noblesa, la seua bravura, el seu poder i el seu gràcia.

Possiblement, la prova més antiga (pintures rupestres al marge) de l'existència d'espectacles, ritus o manifestacions culturals amb el bou

1.3. Localidad

Poblaciones de la Comunitat Valenciana.

1.4. Descripción del bien

Las crónicas y referencias históricas muchas veces se funden y convergen tanto en corridas de toros como en festejos tradicionales de «bous al carrer». Resulta conveniente iniciar una diferenciación de los mismos a efectos de exposición. No obstante, tanto unos como otros son, sobre todo en sus inicios, parte de un mismo todo por cuanto ambas modalidades de espectáculos eran muchas veces causa y consecuencia de una celebración.

1.4.1. Espectáculos taurinos «las corridas de toros»:

Los espectáculos taurinos se clasifican en corridas de toros o de novillos, celebradas en plazas de toros permanentes o habilitadas temporalmente para ello. Si el animal que se juega en la plaza no pasa de tres años, los encargados de su lidia y muerte serán los llamados novilleros, toreros todavía en período de formación y que se van haciendo y curtiendo con este tipo de antagonistas antes de estar preparados para enfrentarse a un toro –considerado como tal el astado de cuatro años cumplidos y un peso mínimo determinado–, siendo la mecánica de estas funciones similar a la de una corrida de toros.

Las corridas de toros, son arte vivo y cultura ancestral. Lo que en su origen fue una ceremonia sacrificial, ha terminado siendo un acto festivo y siempre multitudinario, en el que el hombre, el torero, gracias al total dominio de una técnica específica somete la fuerza bruta y crea una obra de arte –una especie de ballet en el que la posibilidad de la tragedia real planea durante toda su ejecución.

La corrida, tal y como hoy se conoce –la lidia de seis toros a manos de tres toreros, a quienes corresponden dos astados por cabeza–, se divide en tres tercios, a lo largo de los cuales, y según las condiciones que vaya mostrando el animal, el torero va moldeando una obra que culmina con la muerte del toro.

En el primer tercio, llamado también de varas, se observan las cualidades que exhibe el astado: su fuerza, casta, trapío, etc. Para comprobar su nivel de bravura se le enfrenta al picador, su pelea en el peto debe ser firme, sin dudas, sin cabecear, apretando los riñones y sin querer abandonar la lucha. Uno de los momentos más bellos de una corrida tiene lugar cuando el torero saca de la pelea al toro, ejecutando rítmicos y acompasados movimientos de su capote: los quites.

El segundo tercio sirve para que el animal se reponga de aquella lucha con los caballos, es el tercio de banderillas, y en el mismo los banderilleros –subalternos a las órdenes del torero encargado de la lidia y muerte de ese toro– colocan, en lo alto del morrillo del toro, tres pares de banderillas que tiene como misión el reavivar al toro.

Durante la tercera y última parte, tercio de muerte, el matador lleva a cabo lo que se conoce como faena de muleta –actualmente la más importante y valorada– en la que con gráciles, sutiles y nada estridentes compases va haciendo que el animal se someta al dictado de la herramienta de la que para ellos se vale, la muleta, que nunca debe ser alcanzada ni enganxada y movida tanto con lentitud y temple como con férrea firmeza. La faena de muleta no tiene una duración de más de diez minutos y en ese lapso de tiempo el torero debe expresar su dominio sobre su oponente a base de conocimientos, creatividad y sentimiento, creando en el público espectador un clima de sensibilidad que se manifiesta con la concesión de premios siempre que la estocada con que pone fin a su obra sea correctamente ejecutada.

La historia de la tauromaquia en la Comunitat Valenciana camina pareja a la del resto de España. No hay ninguna singularidad que la caracterice respecto a lo que ha sido su desarrollo general a lo largo de los siglos en nuestro país.

La tauromaquia es fruto de una evolución que comienza, en su concepción moderna, entre los siglos XVII y XVIII, y que se ha ido completando, enriqueciendo y perfeccionando a lo largo de estos últimos 300 años.

No obstante, la relación entre el toro y el hombre es mucho más antigua. Una antigüedad cuyos comienzos son muy difíciles de precisar por la falta de documentos escritos que lo atestigüen. Que el toro ha atraído siempre a los hombres es un hecho constatable. De él se admira su fuerza, su estampa, su nobleza, su bravura, su poder y su trapío.

Possiblemente, la prueba cierta más antigua (pinturas rupestres al margen) de la existencia de espectáculos, ritos o manifestaciones cultu-

com a protagonista són els frescos del Palau de Cnossos (Creta) datats en el segon mil·lenni abans de Crist (civilització Minoica). El fresc més famós representa unes sacerdotesses ballant i botant per damunt d'un bou en una representació que té, segons els arqueòlegs, molt d'acte religiós i poc d'antecedent remot de l'espectacle d'esquivadors. Més pròxim en el temps, els espectacles en els cirques romans van suposar el següent pas demostrable de celebracions amb animals com a protagonistes.

Durant l'edat mitjana, a Espanya apareixen les primeres fonts quant a espectacles taurins pròpiament dits. El bou ja forma part d'una celebració com a tal i la coprotagoniza junt amb la persona; és part d'un espectacle on l'habilitat i la destresa se superposen o es complementen amb el resultat final d'aquell.

No hi ha cap documentació escrita que avale unes dades segures i terminants quant a l'origen d'estes celebracions. No obstant això, hi ha fonts que asseguren que en l'Espanya musulmana ja s'utilitzaven les capes per a distraure l'animal a l'hora de ser picat amb una llança; així mateix, s'efectuaven esquivaments als animals botant inclús per damunt d'ells amb llances i es col·locaven «ninots» –ninots vestits com a persones– per a excitar l'animal dins del recinte taurí. El que sí que pareix evident és que els àrabs van difondre l'espècie bovina de l'ur tant pel nord d'Àfrica com per la península Ibèrica. En este sentit, va ser precisament al nostre país on va arrelar i on se situa històricament el bressol i l'origen del bou de toreig.

En l'Espanya cristiana, per la seua banda, hi ha indicis que al començament del segle IX, durant el regnat d'Alfons II el Cast, es torejaven bous diàriament durant el temps que duraven les Corts. L'any 1075, en honor a una visita del rei Alfons VI a Astúries, es van picar amb llances bous braus destacant en esta comesa Rodrigo Díaz de Vivar, el Cid Campeador. En este marc, hi ha suficients dades per a asseverar que estos espectacles eren una constant durant tota l'edat mitjana. Els esmentats espectacles estaven, en tot cas, lligats a celebracions règies com ara una boda, el naixement d'un hereu reial, la commemoració d'un triomf en alguna batalla o bé a esdeveniments dins de les festes de Pasqua o del dia de Reis. Tanmateix, cal advertir que això no significa que tals actes se celebraren només per a monarques i nobles sinó que era ahí on es trobaven els cronistes per a donar fe del que succeïa. Se celebraven en els carrers o les places públiques limitant-se la zona o recinte amb les típiques barricades o barreres. Estos festejos taurins eren un espectacle popular, on els cavallers al disposar de muntura apropiada eren els únics que podien practicar-lo.

Les primeres dades fiables de celebració de corregudes de bous a València daten de finals del segle XIV, concretament en 1373, en ocasió de la visita efectuada a esta ciutat per l'esposa de l'infant Joan, duc de Girona, construint-se barreres o cadafals en el mercat per al joc de bous.

L'any 1487, el batle general del Regne de València, a fi de festejar la conquesta de Màlaga pels reis catòlics, va ordenar que se celebraren bous en els pobles per a commemorar eixa victòria. És precisament el segle XV on es produïx un auge molt destacat quant a la festa dels bous. Les corregudes de bous, les quals es convertixen en esta centúria en la diversió favorita, no sols del poble, sinó també dels reis i els magnats, és un número obligat en totes les festes, celebrant-se'n anualment diverses en el mercat de València. En este sentit, entre els diversos espectacles esdevinguts a l'empara de successos històrics, se'n celebraven altres de taurins en ocasió de festivitats com la del Corpus, Sant Joan, Sant Pere o Sant Jaume.

Un poc més al nord, en la ciutat de Vila-real, també hi ha notícia de l'organització de celebracions taurines d'esta índole a finals del segle XIV. Així mateix, a Castelló, també es van programar actes taurins en la plaça Major de la ciutat en 1429.

En el segle següent, quan Felip II va passar per València camí de Montsó, van celebrar-se funcions taurines en el seu honor. Així mateix, durant la boda de Felip III i Margarita d'Àustria en terres valencianes, es van programar diversos festejos amb bous per a commemorar l'enllaç.

L'època dels Àustria suposarà una continuació de les celebracions medievals encara que ja s'endevinen alguns elements que confirmen una evolució sobre l'etapa anterior. D'esta manera, un primer pas consistirà en la professionalització del toreig durant el segle XVII. De fet, esta centúria està considerada com la del relloneig o, el que és el mateix als efectes que ens ocupen, l'època en què els nobles cavallers deixen pas a la gent professional dels bous. En els territoris de l'actual província

de València, rales con el toro como protagonista son los frescos del Palacio de Cnossos (Creta) datados en el segundo milenio antes de Cristo (civilización Minoica). El fresco más famoso representa a unas sacerdotisas bailando y saltando por encima de un astado en una representación que tiene, al decir de los arqueólogos, mucho de acto religioso y poco de antecedente remoto del espectáculo de recortadores. Más cercano en el tiempo, los espectáculos en los circos romanos supusieron el siguiente paso cierto de celebraciones con animales como protagonistas.

Durante la Edad Media, en España aparecen las primeras fuentes en cuanto a espectáculos taurinos propiamente dichos. El toro ya forma parte de una celebración como tal y coprotagoniza la misma junto a la persona, es parte de un espectáculo donde la habilidad y la destreza se superponen o se complementan con el resultado final de aquel.

No hay documentación escrita que avale datos seguros y terminantes en cuanto al origen de estas celebraciones. No obstante, hay fuentes que aseguran que en la España musulmana ya se utilizaban las capas para distraer a la res a la hora de ser alanceada; asimismo, se efectuaban recortes a las reses saltando incluso por encima de ellas valiéndose de lanzas y se colocaban «peleles» –muñecos vestidos como personas– para excitar al animal dentro del recinto taurino. Lo que sí parece evidente es que los árabes difundieron la especie bovina del uro tanto por el norte de África como por la península Ibérica. En este sentido, fue precisamente en nuestro país donde arraigó y donde se sitúa históricamente la cuna y el origen del toro de lidia.

En la España cristiana, por su parte, existen indicios de que a inicios del siglo IX, durante el reinado de Alfonso II el Casto, se lidiaban toros a diario durante el tiempo que duraban las Cortes. En el año 1075, en honor al rey Alfonso VI en un viaje a Asturias, se alancearon toros bravos destacando en este cometido Rodrigo Díaz de Vivar, el Cid Campeador. En este marco, hay suficientes datos para aseverar que estos espectáculos eran una constante durante toda la Edad Media. Éstos estaban, en todo caso, ligados a celebraciones regias tales como una boda, el nacimiento de un heredero real, la conmemoración de un triunfo en alguna batalla o bien a eventos dentro de las fiestas de Pascua o del día de Reyes. No obstante, hay que advertir que ello no significa que tales actos tuvieran lugar únicamente a la vera de monarcas y nobles sino que era ahí donde los cronistas se hallaban para dar fe de lo acontecido. Se celebraban en las calles o plazas públicas limitándose la zona o recinto con las típicas barricadas o barreres. Estos festejos taurinos eran un espectáculo popular, donde los caballeros al disponer de muntura apropiada eran los únicos que podían practicarlo.

Los primeros datos fiables de celebración de corridas de toros en Valencia datan de fines del siglo XIV, concretamente en 1373, con ocasión de la visita efectuada a esta ciudad por la esposa del infante don Juan, duque de Gerona, construyéndose «barreres o cadafals» en el mercado para el juego de toros.

En el año 1487, el Bayle General del reino de Valencia, con el fin de festejar la conquista de Málaga por los reyes católicos, ordenó que se celebraran toros en los pueblos para conmemorar tal circunstancia. Es precisamente el siglo XV donde se produce un auge muy destacado en cuanto a la fiesta de los toros. Las corridas de toros que en esta centuria se convierten en diversión favorita, no solamente del pueblo, sino también de los reyes y magnates, es un número obligado en todas las fiestas, celebrándose anualmente varias en el mercado de Valencia. En este sentido, entre los diversos espectáculos acontecidos al amparo de sucesos históricos se celebraron otros actos taurinos con ocasión de festividades como la del Corpus, San Juan, San Pedro o San Jaime.

Un poco más al norte, en la ciudad de Vila-real también existe noticia de la organización de celebraciones taurinas de esta índole a finales del siglo XIV. Asimismo, en Castellón, también se programaron en la plaza Mayor de la ciudad en 1429.

En el siglo siguiente, cuando Felipe II pasó por Valencia, camino de Monzón, se le obsequió con funciones taurinas en su honor. Asimismo, durante la boda de Felipe III y Margarita de Austria en tierras valencianas se programaron diversos festejos con toros como conmemoración.

La época de los Austrias supondrá una continuación de las celebraciones medievales aunque ya se adivinan elementos que confirman una evolución sobre la etapa anterior. De este modo, un primer paso consistirá en la profesionalización del toreig durante el siglo XVII. De hecho, esta centuria está considerada como la del rejoneo o lo que es lo mismo a los efectos que nos ocupan, la época en la que los nobles caballeros van a dejar paso a la gente profesional de los toros. En los territorios de

cia d'Alacant, els primers indicis de festivitats amb bous es remunten al segle XV. No obstant això, no és fins a 1605 quan va tindre lloc la primera festa taurina coneguda, organitzada per a celebrar el naixement del fill del rei Felip II, el futur Felip IV.

Per la seua banda, a finals del XVII i el començament del segle XVIII, es produïx el canvi més important a tindre en compte. Els mosos o acompanyants del cavaller van guanyant protagonisme en l'espectacle fins que, gradualment, les seues actuacions s'imposaran sobre les efectuades per aquell. D'esta manera, el toreig a peu anirà, de manera successiva, progressant a costa de l'efectuat sobre el cavall fins a desembocar en el toreig actual.

El segle XVIII serà una època de contrastos. El toreig a peu es generalitza i apareixen les primeres figures reconegudes. No obstant això, l'arribada dels Borbó i l'etapa il·lustrada implicarà un temps de no acceptació d'esta festa fins al punt que serà objecte de diverses prohibicions. És interessant destacar que a partir de la segona mitat del segle XVIII es va introduir a València un costum que duraria fins ben entrat el segle següent, i era portar una orquestra a la plaça durant les nits prèvies a la celebració de les funcions taurines, sent estos els antecedents de les bandes de música que amenitzen les corregudes. Igualment, està documentat que sobretot en les corregudes de jònecs es tocava «la música del país», és a dir, música feta amb tabal i dolçaina. Així doncs, inclús la dolçaina ocupa el seu lloc en la tauromaquia local huitcentista tot aportant eixa nota tan genuïnament valenciana en la festa.

Durant el segle XIX, es va donar tanmateix el moment més àlgid d'esta festa, en contrast amb la prohibició formal de la festa dels bous que no la realització de fet d'esta. I són sens dubte, els anys de l'últim quart del segle XIX, els més brillants i rics en quantitat i qualitat respecte al toreig valencià, igual que en la resta del país, qualificant-se com l'edat d'or taurina. Destaca la creació de la Fira de Juliol, per part de la burgesia valenciana, la qual s'inaugura en 1871, sent una de les corregudes millor organitzades d'Espanya en esta època. Va haver-hi sens dubte en estos moments una floració tauròfila valenciana que no era casual, ja que hi havia un caldo de cultiu, sentint-se el toreig i les seues coses com una cosa pròpia. Prova d'això va ser la gran quantitat d'artesans i xicotets industrials dedicats a la manufactura d'articles relacionats amb la tauromaquia, espasers, ferrers, sabaters, fabricants de llaços, banderilles, calces i mitges de torear, els quals van proliferar en les nostres terres.

Finalment, en el segle XX, es va produir l'arrancada de la festa fins a aconseguir, definitivament, la popularitat i la diversitat geogràfica que ara ocupa. Així, a més d'Espanya, Portugal i França, esta festa se celebra en nombrosos països iberoamericans entre els quals destaquen per la seua regularitat Colòmbia, Equador, Mèxic, Perú o Venèçuela.

1.4.1.1. Plazes de bous a la Comunitat Valenciana

Els primers recintes per a la celebració d'estos espectacles estaven delimitats per barricades o barreres. Estos recintes, sobretot quan la festa es va generalitzant, adquirixen una certa complexitat incorporant-hi tribunes i elements annexos que dificulten el seu muntatge i desmuntatge.

Quant a les plazes de bous permanents, la primera del nostre territori va ser construïda a Bocairent, tallada en la roca en 1843.

Per la seua banda, la plaça de bous de València, inaugurada oficialment en 1859, és el referent principal per als espectacles taurins a la nostra Comunitat. Es va construir en el lloc on s'ubicava una anterior plaça de bous de fusta i que va ser derrocada durant la guerra de la Independència. L'actual plaça és l'única de primera categoria existent a la nostra Comunitat, i des de 1983 és considerada com a Bé d'Interés Cultural (BOE de 13 de setembre de 1983). Este edifici posseïx un aforament per a 10.100 persones, i ací se celebren les dos fires principals, la de Falles i la Fira de Juliol.

La nostra Comunitat compta també amb dos plazes de segona categoria. La de Castelló de la Plana, inaugurada en 1887, té un aforament per a 9.200 persones, i en esta se celebra la Fira de la Magdalena. I la plaça de bous d'Alacant, inaugurada en 1888, disposa d'un aforament de 11.350 persones, i és la Fira de les Fogueres el principal esdeveniment que s'hi celebra.

La resta de plazes existents a la nostra comunitat, totes de tercera categoria, són les següents:

Chelva: creada en 1909 i amb un aforament de 1.020 persones.

Utiel: creada en 1858 i amb un aforament de 2.000 persones.

la actual provincia de Alicante los primeros indicios de festividades con toros se remontan al siglo XV. No obstante, no es hasta 1605 cuando aconteció la primera fiesta taurina conocida organizada para celebrar el nacimiento del hijo del rey Felipe II, el futuro Felipe IV.

Por su parte, a fines del XVII, inicios del siglo XVIII, se produce el cambio más importante a tener en cuenta. Los mozos o acompañantes del caballero van ganando protagonismo en el espectáculo hasta que, paulatinamente, sus actuaciones se impondrán sobre las efectuadas por aquél. De este modo, el toreo a pie va a ir, de manera sucesiva, progresando a expensas del efectuado sobre el caballo hasta desembocar en el toreo actual.

El siglo XVIII va a ser una época de contrastes. El toreo a pie se generaliza y aparecen las primeras figuras reconocidas. No obstante, la llegada de los Borbones y la etapa ilustrada va a implicar un tiempo de no aceptación de esta fiesta hasta el punto de que va a ser objeto de diversas prohibiciones. Es interesante destacar que a partir de la segunda mitad del siglo XVIII se introdujo en Valencia una costumbre que duraría hasta bien entrado el siglo siguiente, y era la de llevar una orquestra a la plaza durante las noches previas a la celebración de las funciones taurinas, siendo éstos los antecedentes de las bandas de música que amenizan las corridas. Igualmente está documentado que sobretodo en las novilladas se tocaba «la música del país», es decir música hecha con «tabal i dolçaina». Así pues, incluso «la dolçaina» ocupó su lugar en la tauromaquia local ochocentista aportando esa nota tan genuinamente valenciana en la fiesta.

Durante el siglo XIX, se dio sin embargo el momento más álgido de esta fiesta, en contraste con la prohibición formal de la fiesta de los toros que no la realización de hecho de las mismas. Y son sin duda, los años del último cuarto del siglo XIX, los más brillantes y ricos en cantidad y calidad con respecto a la torería valenciana, al igual que en el resto del país, calificándose como la edad de oro taurina. Destaca la creación de la feria de Julio, por parte de la burgesia valenciana, iniciando su andadura en 1871, siendo una de las corridas mejor organizadas de España en esta época. Hubo sin duda en estos momentos, una floración taurófila valenciana que no era casual, ya que había un caldo de cultivo, sintiéndose el toreo y sus cosas como algo propio. Prueba de ello fue la gran cantidad de artesanos y pequeños industriales dedicados a la manufactura de artículos relacionados con la tauromaquia, espaderos, herreros, zapateros, fabricantes de moñas, banderillas, taleguillas y medias de torear, que proliferaron en nuestras tierras.

Por último, en el siglo XX, se produjo el despegue de la fiesta hasta alcanzar, definitivamente, la popularidad y la diversidad geográfica que ahora ocupa. Así, además de España, Portugal y Francia, esta fiesta se celebra en numerosos países iberoamericanos destacando por su regularidad Colombia, Ecuador, México, Perú o Venezuela.

1.4.1.1. Plazas de toros en la Comunitat Valenciana:

Los primeros recintos para la celebración de estos espectáculos estaban delimitados por barricadas o barreras. Estos tinglados, sobre todo cuando la fiesta se va generalizando, van adquiriendo cierta complejidad incorporando tribunas y elementos anexos que dificultan su montaje y desmontaje.

En cuanto a las plazas de toros permanentes, la primera de nuestro territorio fue construida en Bocairent, tallada en la roca en 1843.

Por su parte, la plaza de toros de Valencia inaugurada oficialmente en 1859, es el referente principal para los espectáculos taurinos en nuestra Comunitat. Se construyó en el lugar donde se ubicaba una anterior plaza de toros de madera y que fue derribada durante la guerra de la Independencia. La actual plaza es la única de primera categoría existente en nuestra Comunitat, y desde 1983 es considerada como «Bien de Interés Cultural» (BOE de 13 de septiembre de 1983). Este edificio posee un aforo para 10.100 personas, celebrándose en él las dos ferias principales, la de Fallas y la Feria de Julio.

Nuestra comunidad cuenta también con dos plazas de segunda categoría. La de Castellón de la Plana, inaugurada en 1887, cuenta con un aforo para 9.200 personas, celebrándose en ella la Feria de la Magdalena. Y la plaza de toros de Alicante que fue inaugurada en 1888, contando con un aforo de 11.350 personas, y siendo el principal evento que se celebra en ella, la Feria de Les Fogueres.

El resto de plazas existentes en nuestra Comunitat, todas de tercera categoría, son las siguientes:

Chelva: creada en 1909 y aforo para 1020 personas.

Utiel: creada en 1858 y aforo para 2000 personas.

Requena: creada en 1901 i amb un aforament de 1.550 persones.
Xàtiva: creada en 1919 i amb un aforament de 2.400 persones.
Morella: creada en 1909 i amb un aforament de 1.800 persones.
Orpesa: creada en 1892 i amb un aforament de 1.400 persones.
La Vall d'Alba: creada en 2002 i amb un aforament de 1.780 persones.

Vilafranca: creada en 1933 i amb un aforament de 1.000 persones.
Vinaròs: creada en 1892 i amb un aforament de 3.000 persones.
Benidorm: creada en 1962 i amb un aforament de 10.273 persones.

Elda: creada en 1947 i amb un aforament de 4.000 persones.
Monòver: creada en 1912 i amb un aforament de 960 persones.
Ondara: creada en 1901 i amb un aforament de 3.000 persones.

Així mateix, altres localitats fan gran la festa taurina en places de bous portàtils, entre elles, Torrevieja, Alcoi, Algorfa, Cox, El Pinós, San Miguel de Salinas, Formentera del Segura, Villena, Catral, Dolores, Orihuela, Xilxes, l'Alcora, Torreblanca, Benasal, Lluçena, Alquerías del Niño Perdido, Onda, Benicàssim, Puçol, Algemesí i Sagunt.

Entre les places de bous portàtils cal destacar la d'Algemesí. En esta ciutat tots els anys s'erigix una espectacular plaça de bous rectangular en la mateixa plaça major, contruïda amb fusta, on se celebra al setembre una de les fires de jònecs amb més tradició històrica. Es tracta d'una construcció sorprenent per la seua forma rectangular, perfecta en la seua execució. Cada 9 de setembre, dins de les celebracions de les seues festes patronals, puntuals a la cita amb la història, els components de les penyes n'inicien el muntatge, tal com han après dels seus avantpassats, amb fusta, cordes i claus com a matèries primeres.

1.4.1.2. Nombre d'espectacles taurins a la Comunitat Valenciana

D'acord amb les dades del Ministeri de l'Interior, en el període que discorre entre 1998 i 2009, ambdós inclosos, la mitjana anual d'espectacles taurins a la Comunitat Valenciana s'eleva a 109. Òbviament, són les places de primera i segona categoria les que centralitzen la quantitat i qualitat d'estos durant distintes èpoques de l'any.

1.4.2. Festejos taurins tradicionals «els bous al carrer»

S'entén per festejos taurins tradicionals els espectacles en què, popularment, es conduïxen, corren o toreen animals braus, sense que hi haja toreig de l'animal, com ara corregudes, exhibició de bous salvatges, bou de vila, bou a la mar, bou embolat, bou encordat, toreig de vaquetes en llocs públics, concurs d'esquivadors i les altres modalitats que acrediten el seu caràcter tradicional en el territori de la Comunitat Valenciana.

En el nostre territori és indiscutible l'afició als festejos taurins tradicionals, amb una àmplia difusió, no circumscrita a cap nucli en concret sinó, al contrari, oberta a tot el territori valencià. Les primeres dades existents són escasses i es troben atomitzades poble per poble.

A Vila-real es documenten ja l'any 1375, si bé és segur que se celebren esta classe de festejos amb anterioritat, encara que no se'n conserven testimonis escrits.

A Segorbe, per la seua banda, hi ha constància que ja en 1386 se celebraven les tradicionals corregudes amb cavalls.

A Ontinyent es construí, en 1576, una primera plaça o «rogle de bous». Més tard, en esta població, apareix l'anomenat «bou de la Purísimeta», que és l'únic bou embolat que no es bota foc i que s'obliga a córrer amb una maroma.

A València, es constata que en 1662 el gremi de carnisers ja organitzava corregudes de bous pels principals carrers de la ciutat.

Per la mateixa època, a Puçol, se celebren estos festejos en la vespra de Sant Joan i de la Mare de Déu al Peu de la Creu. Posteriorment, se celebra també, en el mes d'octubre, el denominat «bou de la pressó», nom que té el seu origen en el temps en què per a embolar el bou es tancava l'animal en la presó del palau senyorial d'esta localitat.

Per la seua banda, a Chiva, en 1765, es corria i es continua corrent el bou amb maroma, popularment denominat com «el torico». Esta tradició de Chiva va passar més tard a Turís, on es denomina «bous en corda» i, més tard, a Godelleta, on rep l'apel·latiu de «torico de la corda».

Com veiem, el festeig taurí tradicional, en la més primitiva acepció bou al carrer a mercé de la gent, anà expandint-se i consolidant-se per

Requena: creada en 1901 y aforo para 1550 personas.
Xàtiva: creada en 1919 y aforo para 2400 personas.
Morella: creada en 1909 y aforo para 1800 personas.
Orpesa: creada en 1892 y aforo para 1400 personas.
La Vall d'Alba: creada en 2002 y aforo para 1780 personas.

Villafranca del Cid: creada en 1933 y aforo para 1000 personas.
Vinaroz: creada en 1892 y aforo para 3000 personas.
Benidorm: creada en 1962 y aforo para 10273 personas.

Elda: creada en 1947 y aforo para 4000 personas.
Monóvar: creada en 1912 y aforo para 960 personas.
Ondara: creada en 1901 y aforo para 3000 personas.

Asimismo, otras localidades hacen grande la fiesta taurina en plazas de toros portátiles, entre ellas, Torrevieja, Alcoy, Algorfa, Cox, Pinoso, San Miguel de Salinas, Formentera del Segura, Villena, Catral, Dolores, Orihuela, Xilxes, l'Alcora, Torreblanca, Benasal, Lucena del Cid, Alquerías del Niño Perdido, Onda, Benicàssim, Puçol, Algemesí y Sagunto.

Entre las plazas de toros portátiles cabe destacar la de Algemesí. En esta ciudad todos los años se construye una espectacular plaza de toros rectangular en la misma plaza mayor, realizada de madera, en la que se celebra en septiembre, una de las ferias de novillos con más tradición histórica. Se trata de una construcción sorprendente por su forma rectangular, perfecta en su ejecución. Cada 9 de septiembre, dentro de las celebraciones de sus fiestas patronales, puntuales a la cita con la historia, los componentes de las peñas inician su montaje, tal y como han aprendido de sus antepasados, con madera, cuerdas y clavos como materias primas.

1.4.1.2. Número de espectáculos taurinos en la Comunitat Valenciana

De acuerdo con los datos del Ministerio del Interior, en el período que discurre entre 1998 y 2009, ambos inclusive, la media anual de espectáculos taurinos en la Comunitat Valenciana se eleva a 109. Obviamente, son las plazas de primera y segunda categoría las que centralizan la cantidad y calidad de los mismos durante distintas épocas del año.

1.4.2. Festejos taurinos tradicionales «els bous al carrer»

Se entiende por festejos taurinos tradicionales los espectáculos en los que, popularmente, se conducen, corren o toreen reses bravas, sin que haya lidia de la res, tales como encierros, exhibición de toros cerriles, bou de vila, bou a la mar, toro embolado, toro ensogado, toreo de vaquillas en lugares públicos, concurso de recortadores y las demás modalidades que acrediten su carácter tradicional en el territorio de la Comunitat Valenciana.

En nuestro territorio es indiscutible la afición a los festejos taurinos tradicionales, con una amplia difusión, no circumscrita a ningún núcleo en concreto sino, por el contrario, abierta a todo el territorio valenciano. Los primeros datos existentes son escasos y se hallan atomizados pueblo por pueblo.

En Villareal se documentan ya en el año 1375, si bien es seguro que se corrieran con anterioridad aunque no se conserven testimonios escritos de ello.

En Segorbe, por su parte, existe constancia de que ya en 1386 se celebraban los tradicionales encierros con caballos.

En Ontinyent en 1576 se construye una primera plaza o «corro de bous». Más tarde, en esta población aparece el llamado «bou de la Purísimeta», que es el único toro embolado al que no se prende fuego y que se obliga a correr con maroma.

En Valencia, se constata que en 1662, ya se corrían por el gremio de carniceros, toros por las principales calles.

Por la misma época, en Puçol, se vienen celebrando estos festejos en las vísperas de San Juan y de la Virgen al Pie de la Cruz. Posteriormente, se celebra también, en el mes de octubre, el denominado «bou de la pressó», nombre que tiene su origen en el tiempo en que para embolar al toro se le encerraba en la cárcel del palacio señorial de esta localidad.

Por su parte, en Chiva, en 1765 se corria y se sigue corriendo el toro con maroma, popularmente denominado como «el torico». Esta tradición de Chiva paso más tarde a Turís, donde se denominó «bous en corda» y, más tarde, a Godelleta, donde recibe el apelativo de «torico de la cuerda».

Como vemos, el festejo taurino tradicional, en su más primitiva acepción, toro en la calle a merced de la gente, se fue expandiendo y

tot el territori valencià des de la baixa edat mitjana. Potser el festeig més comú de tots ells haja sigut «el bou embolat» que, en un principi, es denominava «bou enquitranat», a causa del quitrà que es posava en les boles de l'animal a fi que estes cremaren. El bou, en estos casos, era empalustrat amb argila, a fi d'evitar les cremades que la caiguda del quitrà encés li podia produir.

1.4.2.1. Nombre de festejos de «bous al carrer»

En termes numèrics, des de 1999 a 2009, ambdós inclosos, s'han celebrat a la nostra Comunitat una mitjana anual de 2.361 dies de «bous al carrer». Així mateix, en estos moments, si marquem en el calendari, quants dels 365 dies de l'any celebren almenys un festeig de «bous al carrer», obtenim la xifra de 243, és a dir, 7 de cada 10. De la mateixa manera, com a dada destacada, de juliol a setembre, tots els dies se celebren estos festejos sense cap excepció.

En este últim trienni, s'han celebrat a la Comunitat Valenciana una mitjana de 5.820 festejos taurins tradicionals. De tots ells, la majoria absoluta quant a modalitats l'ostenta la solta de vaquetes amb pràcticament el 50% dels festejos i el «bou embolat» amb el 25% d'estos, ambdós modalitats comprenen les $\frac{3}{4}$ parts del global de festejos a la Comunitat. Així mateix, també es donen altres modalitats, com el bou salvatge –amb el 15% d'estos–, el bou encordat, «el bou a la mar», les corregudes o els concursos d'esquivadors.

La mitjana anual de localitats del nostre territori que han sol·licitat organitzar «bous al carrer» és de 284. Per províncies, la de Castelló ocupa un lloc preferent en este àmbit atés que de les seues 135 localitats, van sol·licitar la dita autorització un total de 129, és a dir el 95,5% d'estes. Com a dada destacada, la localitat de La Vall d'Uixó tindria, en un hipotètic rànquing nacional d'estes celebracions, el primer lloc de la classificació amb una mitjana anual de 69 dies de festejos.

En tot cas, més de la mitat de municipis de la Comunitat Valenciana sol·liciten anualment la celebració d'estos festejos tradicionals, una circumstància que, per si mateixa, justifica la profunda difusió d'estos esdeveniments a la Comunitat.

II. Definició de l'àmbit espacial i temporal

L'àmbit espacial i temporal de les corregudes de bous i dels festejos taurins tradicionals a la Comunitat Valenciana, és a dir, els llocs de celebració, les places de bous permanents o portàtils, les vies públiques i la resta de recintes aptes per a la celebració, igual que el dia i l'hora de començament i finalització, estan definits per la normativa vigent.

consolidando por todo el territorio valenciano desde la baja edad media. Quizá el festejo más común de todos ellos haya sido «el bou embolat» que, en un principio, se denominaba «bou alquitranat», debido al alquitran que se ponía en las bolas del animal con objeto de que éstas ardiaran. El toro, en estos casos, era embadurnado con arcilla, a fin de evitar las quemaduras que la caída del alquitran encendido le podía producir.

1.4.2.1. Número de festejos de «bous al carrer»:

En términos numéricos, desde 1999 a 2009, ambos inclusive, se han celebrado en nuestra Comunitat una media anual de 2.361 días de «bous al carrer». Asimismo, en estos momentos, si marcamos en el calendario, en cuántos de los 365 días del año tienen lugar al menos un festejo de «bous al carrer», obtenemos la cifra de 243, esto es, 7 de cada 10. De igual modo, como dato destacado, de julio a septiembre, todos los días se celebran estos festejos sin excepción ninguna.

En este último trienio, se han realizado en la Comunitat Valenciana una media de 5820 festejos taurinos tradicionales. De todos ellos, la mayoría absoluta en cuanto a modalidades la ostenta la suelta de vaquillas con prácticamente el 50% de los festejos y el «bou embolat» con el 25% de los mismos, ambas modalidades abarcan $\frac{3}{4}$ partes del global de festejos en la Comunitat. Asimismo, también se dan otras modalidades, como el toro cerril – con el 15% de los mismos–, el toro ensogado, «el bou a la mar», los encierros o los concursos de recortadores.

La media anual de localidades de nuestro territorio que han solicitado organizar «bous al carrer» es de 284. Por provincias, es la de Castellón quien ocupa un lugar preferente en este ámbito por cuanto de sus 135 localidades, solicitaron dicha autorización un total de 129, es decir el 95,5% de las mismas. Como dato destacado, la localidad de La Vall d'Uixó ostentaría, en un hipotético ranking nacional de estas celebraciones, el primer puesto de la clasificación con una media anual de 69 días de festejos.

En todo caso, más de la mitad de municipios de la Comunitat Valenciana solicitan anualmente la celebración de estos festejos tradicionales. Una circunstancia que, por sí misma, justifica la profunda difusión de estos eventos en la Comunitat.

II. Definición del ámbito espacial y temporal

El ámbito espacial y temporal de las corridas de toros y de los festejos taurinos tradicionales en la Comunitat Valenciana es decir los lugares de celebración, plazas de toros permanentes o portátiles, vías públicas y demás recintos aptos para la celebración de los mismos, al igual que el día, hora de comienzo y finalización de los mismos, viene definido por la normativa vigente.